ผลการนำนโยบายการบริหารจัดการน้ำตามตัวแบบโคก หนอง นา ไปปฏิบัติในจังหวัดอุดรธานี
The Policy Implementation Results of Water Management According to the Khok Nong Na Model in Udon Thani Province

ณัฐวิภา จำปาสี[1], สุขุมวิทย์ ไสยโสภณ[2]
Natwipa Jampasee[1], Sukhumvit Saiyasopon[2]
ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2562
Email : natwipa@udru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1)เพื่อศึกษาสภาพการณ์การบริหารจัดการน้ำตามตัวแบบโคก หนอง นา ในจังหวัดอุดรธานี 2)เพื่อศึกษาระดับการนำนโยบายการบริหารจัดการน้ำตามตัวแบบโคก หนอง นา ไปปฏิบัติในจังหวัดอุดรธานี 3)เพื่อศึกษาผลการนำนโยบายการบริหารจัดการน้ำตามตัวแบบโคก หนอง นา ไปปฏิบัติในจังหวัดอุดรธานี 4)เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการน้ำตามตัวแบบ โคก หนอง นา ไปปฏิบัติในจังหวัดอุดรธานี ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการโคก หนอง นา ตั้งแต่ปี 2559 จนถึงปัจจุบัน และเจ้าหน้าที่ของรัฐ จำนวน 126 คน โดยใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือวิจัย สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพการณ์การบริหารจัดการน้ำตามตัวแบบ โคก หนอง นา ในจังหวัดอุดรธานีกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการเตรียมงาน การดำเนินงาน และการติดตาม

---

[1]นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

[1]Master of Public Administration Formula Student Department of Public Administration, Udon Thani Rajabhat University, Thailand.

[2]คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

[2]Faculty of Humanities and Social Sciences, Udon Thani Rajabhat University, Thailand.

*ได้รับบทความ: 14 สิงหาคม 2563; แก้ไขบทความ: 15 กันยายน 2563; ตอบรับการตีพิมพ์: 5 ตุลาคม 2563

Received: August 14, 2020; Revised: September 15, 2020; Accepted: October 5, 2020

และประเมินผล เป็นไปตามกระบวนการและขั้นตอนอย่างเหมาะสม 2. ระดับการนำนโยบายการบริหารจัดการน้ำตามตัวแบบโคก หนอง นา ไปปฏิบัติในจังหวัดอุดรธานี ภาพรวมอยู่ในระดับมาก 3. ผลการนำนโยบายการบริหารจัดการน้ำตามตัวแบบโคกหนอง นา ไปปฏิบัติในจังหวัดอุดรธานี ภาพรวมอยู่ในระดับมาก 4. ปัญหา อุปสรรค และแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการน้ำตามตัวแบบ โคก หนอง นา ไปปฏิบัติในจังหวัดอุดรธานี การลงพื้นที่และการออกแบบแปลงตามหลักการของโคก หนอง นา ยังไม่ครบถ้วนทุกแปลง การประชาสัมพันธ์การดำเนินงานยังไม่ทั่วถึงเท่าที่ควรการติดตามและประเมินผลยังไม่สอดคล้องกับแนวทางการขับเคลื่อนการบริหารจัดการน้ำตามตัวแบบโคก หนอง นา ในจังหวัดอุดรธานี งบประมาณที่ใช้ในการดำเนินงานขาดความต่อเนื่องเกษตรกรยังไม่มีผลผลิตมาจำหน่ายและเกษตรกรต้นแบบยังไม่เป็นที่รู้จักเท่าที่ควรส่วนแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการน้ำตามตัวแบบโคก หนอง นา ในจังหวัดอุดรธานี จำเป็นจะต้องลงพื้นที่สำรวจปัญหาและความต้องการของประชาชนในพื้นที่วางแผนการดำเนินงานที่ชัดเจน บูรณาการการดำเนินงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะเป็นการแก้ไขปัญหาในระดับพื้นที่ และนำไปสู่การพึ่งพาตนเองของเกษตรกรได้ในอนาคต

คำสำคัญ : 1. นโยบาย 2. การบริหารจัดการน้ำ 3. ตัวแบบโคก หนอง นา

ABSTRACT

The objectives of the research article were 1) to study to the situation of water management according to the Kok Nong Na model in Udon Thani Province, 2) to study the level of water management policy according to the Nong Na model in Udon Thani Province, 3) to study the results of the implementation of the management policy, 4. to study to the problems, obstacles, and guidelines for the development of water management according to the Kok Nong Na Model Practices in Udon Thani, Data was collected from a sample of farmers who participated in the Khok Nong Na project, up to present, and government officials, totaling 126 people, by using questionnaires and interview forms as a research tool. The statistics utilized for processing data embraced percentage, mean, and standard deviation

The research found that : 1. Situation of water management according to the Kok Nong Na model in UdonThani province. The sample has opinions about preparation, operation and monitoring and evaluation Adhere to appropriate processes and procedures. 2. The level of the water management policy based on the Kok Nong Na

model in Udon Thani Province, overall at a high level. 3. Results of the implementation of the Water Management Policy based on the Kok Nong Na model in Udon Thani Province, overall at a high level. 4. Problems, obstacles and guidelines for the development of water management based on the Kok Nong Na model, implemented in Udon Thani Province. Found that the area and design conversion in accordance with the principles of Khok Nong Na are not complete in all plots. Public relations operations are not as thorough as they should be. Monitoring and evaluation were not consistent with the guidelines for driving water management according to the Kok Nong Na model in Udon Thani Province. The budget used in the operation is not continuous, the farmers do not have the products to sell. And the prototype farmers are not yet known as they should be. Therefore, the guidelines for the development of water management based on the Kok Nong Na model in Udon Thani Province. It is necessary to survey the problems and needs of the people in the area. Clear operational plan Integrate operations with relevant departments Which will solve problems at the area level and can lead to self-reliance of farmers in the future.

Keywords : 1. Policy 2. Water Management 3. Khok Nong Na Model

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

ทรัพยากรน้ำเป็นปัจจัยที่สำคัญในภาคการเกษตร ทั้งการปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ และด้านอื่นๆ แต่ปัจจุบันยังพบว่าประเทศไทยยังประสบปัญหาการขาดแคลนน้ำอย่างต่อเนื่อง ทั้งปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ที่มีสาเหตุหลักมาจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างไร้ขอบเขตของมนุษย์ ได้ส่งผลกระทบในวงกว้างต่อสมดุลระบบนิเวศน์และสิ่งแวดล้อม การเกิดปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เป็นภัยคุกคามต่อแหล่งผลิตอาหาร เช่น ความแห้งแล้งน้ำท่วม โรคระบาด ศัตรูพืชและอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาวะวิกฤติที่ส่งผลกระทบต่อภาคการเกษตรอย่างมาก คือ การเกิดภัยแล้ง ที่นับวันจะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น ปัญหาเรื่องน้ำดังกล่าวได้มีผู้เสนอแนวทางเพื่อแก้ปัญหาอย่างหลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แนวคิดการจัดการแบบ โคก หนอง นา ที่เป็นรูปแบบหนึ่งของการแก้ปัญหาเรื่องการบริหารจัดการน้ำ ที่สถาบันเศรษฐกิจพอเพียงมูลนิธิกสิกรรมธรรมชาติ ได้น้อมนำพระราชดำรัสของในหลวงรัชกาลที่ 9 ด้านการทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการบริหารจัดการน้ำและพื้นที่การเกษตร โดยมีการผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มีความสอดคล้องกัน (สถาบันเศรษฐกิจพอเพียง-ISE, 2560 : ออนไลน์)

จากแนวคิดดังกล่าวทำให้จังหวัดอุดรธานีซึ่งเป็นจังหวัดหนึ่งที่ประสบกับปัญหาภัยแล้ง เนื่องจากเป็นจังหวัดที่มีแหล่งน้ำในเขตชลประทานสำหรับใช้ในการทำการเกษตรน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่เพาะปลูกของทั้งจังหวัด จึงได้นำรูปแบบโคก หนอง นา โมเดล มาขับเคลื่อนในจังหวัดอุดรธานี ตั้งแต่ปี 2559 จนถึงปัจจุบัน โดยเริ่มจากกลุ่มเครือข่ายคริสตจักรนาเรียง ตำบลตาดทอง อำเภอศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี ซึ่งการดำเนินงานตามแนวทางดังกล่าวเกษตรกรจะต้องมีการปรับเปลี่ยนแนวความคิดด้านการทำการเกษตรของตนเอง จากที่เคยปลูกพืชเชิงเดี่ยว ให้หันมาทำการเกษตรแบบผสมผสาน และไม่พึ่งพาสารเคมี โดยให้พิจารณาจากฤดูกาลเป็นสำคัญ เช่น ฤดูฝน น้ำจะหลาก ก็อาจจะมีการปลูกข้าวเป็นจำนวนมาก เมื่อถึงฤดูแล้ง ได้เปลี่ยนไปปลูกพืชประเภทอื่นที่มีการใช้น้ำน้อย สมาชิกที่เข้าร่วมโครงการฯ จะต้องร่วมกันออกแบบพื้นที่ตามภูมินิเวศน์และภูมิสังคม จะต้องมีการเอามื้อสามัคคีในแปลงของสมาชิก ต้องร่วมกิจกรรมกับสมาชิกทุกแปลง และที่สำคัญต้องทำเกษตรตามหลักกสิกรรมธรรมชาติเท่านั้น(สำนักงานเกษตรและสหกรณ์ จังหวัดอุดรธานี, 2562 : ออนไลน์)

ผลการนำนโยบายแนวทางการบริหารจัดการน้ำตามตัวแบบ โคก หนอง นา มาขับเคลื่อนในพื้นที่จังหวัดอุดรธานีตั้งแต่ปี พ.ศ.2559 ปรากฏว่า จากเดิมที่มีสภาพดินเป็นดินลูกรัง ปลูกพืชไม่ได้ผลผลิต ไม่มีแหล่งน้ำที่สามารถเก็บน้ำไว้ใช้ได้ ปัจจุบันดินเริ่มร่วนซุย สามารถปลูกพืชได้หลากหลายชนิดมากขึ้นและให้ผลผลิตดีขึ้น มีเกษตรกรที่นำแนวทางการบริหารจัดการน้ำตามตัวแบบโคก หนอง นา ไปปรับใช้ในพื้นที่ จำนวน 99 ราย และมีการทำกิจกรรมการสร้างเครือข่ายเอามื้อสามัคคีในแปลงเกษตรกรต้นแบบ(สำนักงานเกษตรและสหกรณ์ จังหวัดอุดรธานี, 2562 : 8)

จากการดำเนินการที่ผ่านมายังไม่ได้มีการศึกษาถึงผลของการนำนโยบายการบริหารจัดการน้ำตามตัวแบบโคก หนอง นา ผู้วิจัยจึงมีความสนใจและมุ่งที่จะศึกษาผลการนำนโยบายการบริหารจัดการน้ำตามตัวแบบโคก หนอง นา ไปปฏิบัติในจังหวัดอุดรธานีเพื่อเป็นแนวทางในการขับเคลื่อนการดำเนินงานศาสตร์พระราชาในจังหวัดอุดรธานี ต่อไป และเป็นแนวทางให้เกษตรกรในจังหวัดอุดรธานี หรือผู้ที่สนใจ สามารถศึกษาและนำไปประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์ได้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพการณ์การบริหารจัดการน้ำตามตัวแบบโคก หนอง นา ในจังหวัดอุดรธานี

2.2 เพื่อศึกษาระดับการนำนโยบายการบริหารจัดการน้ำตามตัวแบบโคก หนอง นา ไปปฏิบัติในจังหวัดอุดรธานี

2.3 เพื่อศึกษาผลการนำนโยบายการบริหารจัดการน้ำตามตัวแบบโคก หนอง นา ไปปฏิบัติในจังหวัดอุดรธานี

2.4 เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และค้นหาแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการน้ำตามตัวแบบ โคก หนอง นา ไปปฏิบัติในจังหวัดอุดรธานี

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

3.1 ทำให้ทราบสภาพการณ์การบริหารจัดการน้ำตามตัวแบบโคก หนอง นา ในจังหวัดอุดรธานี

3.2 ทำให้ทราบระดับการนำนโยบายการบริหารจัดการน้ำตามตัวแบบโคก หนอง นา ไปปฏิบัติในจังหวัดอุดรธานี

3.3 ทำให้ทราบผลการนำนโยบายการบริหารจัดการน้ำตามตัวแบบโคก หนอง นา ไปปฏิบัติในจังหวัดอุดรธานี

3.4 ทำให้ทราบปัญหา อุปสรรค และค้นหาแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการน้ำตามตัวแบบ โคก หนอง นา ไปปฏิบัติในจังหวัดอุดรธานี

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน โดยผสานวิธีการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ซึ่งผู้วิจัยแบ่งการศึกษาเป็น 2 ระยะ ดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพการณ์การบริหารจัดการน้ำตามตัวแบบโคก หนอง นา ในจังหวัดอุดรธานี ศึกษาระดับการนำนโยบายการบริหารจัดการน้ำตามตัวแบบโคก หนอง นา ไปปฏิบัติในจังหวัดอุดรธานี และศึกษาผลการนำนโยบายการบริหารจัดการน้ำตามตัวแบบโคก หนอง นา ไปปฏิบัติในจังหวัดอุดรธานี เป็นรูปแบบการวิจัยใช้วิธีการศึกษาเชิงปริมาณ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างเป้าหมาย เป็นเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการโคก หนอง นา ในจังหวัดอุดรธานี ตั้งแต่ปี 2559 และยังดำเนินการอยู่จนถึงปัจจุบัน และเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 126 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเป็นแบบสอบถามชนิดเลือกตอบ 2 ตัวเลือก (ใช่ และ ไม่ใช่)เพื่อศึกษาสภาพการณ์การบริหารจัดการน้ำตามตัวแบบโคก หนอง นา ในจังหวัดอุดรธานีและชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เพื่อศึกษาระดับการนำนโยบายการบริหารจัดการน้ำตามตัวแบบโคก หนอง นา ไปปฏิบัติในจังหวัดอุดรธานี และศึกษาผลการนำนโยบายการบริหารจัดการน้ำตามตัวแบบโคก หนอง นา ไปปฏิบัติในจังหวัดอุดรธานีการหาค่าคุณภาพเครื่องมือด้วยการทดสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหามีค่าเท่ากับ 0.94 และหาค่าความเชื่อมั่นโดยวิธีหาสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Alpha's coefficient- α) มีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.942 การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้ทำการประมวลผล และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำเสนอข้อมูลในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย

ระยะที่ 2 เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และค้นหาแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการน้ำตามตัวแบบ โคก หนอง นา ไปปฏิบัติในจังหวัดอุดรธานี เป็นรูปแบบการวิจัยใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก ประชากรและกลุ่มตัวอย่างเป้าหมายเป็นเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการโคก

หนอง นา ตั้งแต่ปี 2559 จนถึงปัจจุบัน และเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง รวมจำนวน 126 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง การวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการโดยการนำผลการบันทึกแต่ละด้านมาเรียบเรียง ตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล มาวิเคราะห์และสรุปผล เพื่อหาปัญหา อุปสรรค และแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการน้ำตามตัวแบบ โคก หนอง นาไปปฏิบัติในจังหวัดอุดรธานี ต่อไป

5. ผลการวิจัย

5.1 ผลการศึกษาสภาพการณ์การบริหารจัดการน้ำตามตัวแบบโคก หนอง นา ในจังหวัดอุดรธานีพบว่าสภาพการณ์การบริหารจัดการน้ำตามตัวแบบ โคก หนอง นา ในจังหวัดอุดรธานี ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ 1)การเตรียมงาน พบว่ามีการดำเนินการ 5 กิจกรรม เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อยได้ดังนี้ มีการคัดเลือกประเด็นปัญหา ความต้องการเร่งด่วนเพื่อดำเนินงานการบริหารจัดการน้ำตามตัวแบบโคก หนอง นา(คิดเป็นร้อยละ 89.7) มีการเสนอประเด็นปัญหาและความต้องการของเกษตรกร(คิดเป็นร้อยละ 87.3) มีการกำหนดพื้นที่เป้าหมายการดำเนินงานการบริหารจัดการน้ำตามตัวแบบโคก หนอง นา(คิดเป็นร้อยละ 83.3) มีการประชุมชี้แจงประเด็นปัญหาและความต้องการเกษตรกร(คิดเป็นร้อยละ 78.6) และมีการลงพื้นที่สำรวจปัญหาความต้องการของเกษตรกร (คิดเป็นร้อยละ 71.4) 2)การดำเนินงาน พบว่า มีการดำเนินการ 16 กิจกรรม เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อยได้ดังนี้มีการแต่งตั้งคณะทำงานขับเคลื่อนศาสตร์พระราชาด้วยโคก หนอง นา โมเดลในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี(คิดเป็นร้อยละ 96.8) มีการฝึกอบรมเพื่อปรับแนวคิดเกษตรกร ที่เข้าร่วมดำเนินงานการบริหารจัดการน้ำตามตัวแบบโคก หนอง นา(คิดเป็นร้อยละ 92.1) มีการจัดทำแผนการดำเนินงานการบริหารจัดการน้ำตามตัวแบบโคก หนอง นา และแผนการสร้างเครือข่าย(เอามื้อสามัคคี) ในระดับพื้นที่(คิดเป็นร้อยละ 96.0) มีการรับสมัครเกษตรกร และคัดเลือกเกษตรกรเข้าร่วมดำเนินงานการบริหารจัดการน้ำตามตัวแบบโคก หนอง นา(คิดเป็นร้อยละ 94.4) มีการขยายผลการปรับแนวคิดเกษตรกร หลักสูตร การพัฒนากสิกรรมสู่ระบบเศรษฐกิจพอเพียง (คิดเป็นร้อยละ 92.9) มีการสร้างเครือข่าย(การเอามื้อสามัคคี)(คิดเป็นร้อยละ 91.3) มีการวางแผนและชี้แจงทำความเข้าใจการนำศาสตร์พระราชาด้วยโคกหนองนาโมเดล มาปรับใช้ในพื้นที่(คิดเป็นร้อยละ 91.0) มีการปรับแนวคิดและสร้างทีมบุคลากรในการขับเคลื่อนดำเนินงานการบริหารจัดการน้ำตามตัวแบบโคก หนอง นา(คิดเป็นร้อยละ 90.5) มีการประชุมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อลงพื้นที่เพื่อสำรวจแปลง และรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้สำหรับการออกแบบพื้นที่เกษตรกรเป้าหมาย(คิดเป็นร้อยละ 88.9) มีการจัดทำแผนบูรณาการและแผนปฏิบัติงานรายพื้นที่ของเกษตรกรเป้าหมาย(คิดเป็นร้อยละ 88.9) มีการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อชี้แจง แนวทางการขับเคลื่อนโคก หนอง นา ในระดับพื้นที่ แก่คณะทำงานและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง(คิดเป็นร้อยละ 88.1) มีการประชุมคณะทำงานทุกคณะเพื่อกำหนดแนวทางการ

ขับเคลื่อนดำเนินงานการบริหารจัดการน้ำตามตัวแบบโคก หนอง นา(คิดเป็นร้อยละ 87.3) มีการคัดเลือกพื้นที่เกษตรกรต้นแบบอำเภอละ 1 คน/แห่ง เพื่อดำเนินการให้เป็นต้นแบบ(คิดเป็นร้อยละ 86.5) มีการสนับสนุนการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติงานระดับจังหวัด(คิดเป็นร้อยละ 86.5) มีการประชาสัมพันธ์ดำเนินงานการบริหารจัดการน้ำตามตัวแบบโคก หนอง นา ชัดเจน และทั่วถึง (คิดเป็นร้อยละ 85.7) และมีการสำรวจ ออกแบบพื้นที่และประเมินราคาก่อสร้าง(คิดเป็นร้อยละ 84.1) 3)การติดตามและประเมินผล พบว่า มีการดำเนินการ 5 กิจกรรม เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อยได้ดังนี้ มีการนำผลการดำเนินงานการบริหารจัดการน้ำตามตัวแบบโคก หนอง นา มาใช้ในการเพิ่มคุณภาพและประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน(คิดเป็นร้อยละ 88.1) มีการตรวจสอบ ติดตาม การดำเนินงานการบริหารจัดการน้ำตามตัวแบบโคก หนอง นา ที่กำลังดำเนินงานเป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ (คิดเป็นร้อยละ 87.3) มีการประเมินผลการดำเนินงานการบริหารจัดการน้ำตามตัวแบบโคก หนอง นาในทุกขั้นตอน(คิดเป็นร้อยละ 85.7) มีการประเมินความสำเร็จของดำเนินงานการบริหารจัดการน้ำตามตัวแบบโคก หนอง นา(คิดเป็นร้อยละ 84.9) และมีการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลดำเนินงานการบริหารจัดการน้ำตาม ตัวแบบโคก หนอง นา อย่างเป็นระบบ(คิดเป็นร้อยละ 84.1)

5.2 ผลการศึกษาระดับการนำนโยบายการบริหารจัดการน้ำตามตัวแบบโคก หนอง นา ไปปฏิบัติในจังหวัดอุดรธานี

ตารางที่ 1 แสดงผลการศึกษาระดับการนำนโยบายการบริหารจัดการน้ำตามตัวแบบโคก หนอง นา ไปปฏิบัติในจังหวัดอุดรธานี

การนำนโยบายการบริหารจัดการน้ำตามตัวแบบโคก หนอง นา ไปปฏิบัติในจังหวัดอุดรธานี	$\bar{x}$	**S.D.**	**แปลผล**
ด้านมาตรฐานและวัตถุประสงค์ของนโยบาย	4.08	0.74	มาก
ด้านมาตรการการควบคุม	3.99	0.76	มาก
ด้านภาวะผู้นำ	3.98	0.75	มาก
ด้านการประชาสัมพันธ์	3.95	0.79	มาก
ด้านการสร้างแรงจูงใจแก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน	3.90	0.78	มาก
ด้านสมรรถนะของหน่วยงาน	3.88	0.80	มาก
รวม	3.88	0.77	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า การนำนโยบายการบริหารจัดการน้ำตามตัวแบบโคก หนอง นา ไปปฏิบัติในจังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก($\bar{X}$ = 3.88, S.D. =0.77) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับมากทั้ง 6 ด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ 1)ด้านมาตรฐานและวัตถุประสงค์ของนโยบาย($\bar{X}$=4.08, S.D.= 0.73) 2)ด้านมาตรการการควบคุม($\bar{X}$ =3.99 , S.D.=0.76) 3)ด้านภาวะผู้นำ($\bar{X}$=3.98, S.D.=0.75) 4) ด้านการประชาสัมพันธ์($\bar{X}$=3.95, S.D.=0.79) 5)ด้านการสร้างแรงจูงใจแก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน($\bar{X}$ = 3.90, S.D.=0.78) และ 6)ด้านสมรรถนะของหน่วยงาน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}$ =3.88, S.D.=0.80)

5.3 ผลการศึกษาผลการนำนโยบายการบริหารจัดการน้ำตามตัวแบบโคก หนอง นา ไปปฏิบัติในจังหวัดอุดรธานี

ตารางที่ 2 แสดงผลการนำนโยบายการบริหารจัดการน้ำตามตัวแบบโคก หนอง นาไปปฏิบัติในจังหวัดอุดรธานี

ผลการนำนโยบายการบริหารจัดการน้ำ ตามตัวแบบโคก หนอง นาไปปฏิบัติในจังหวัดอุดรธานี	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ด้านการสร้างเครือข่าย	4.08	0.64	มาก
ด้านการเลิกใช้สารเคมี	3.98	0.71	มาก
ด้านการประหยัดค่าใช้จ่ายด้านการบริโภค	3.85	0.82	มาก
ด้านการประหยัดค่าใช้จ่ายในการซื้อเครื่องทุ่นแรงสำหรับทำการเกษตร	3.84	0.82	มาก
ด้านการแก้ไขปัญหาภัยแล้ง	3.83	0.74	มาก
ด้านการเกิดแรงงานในครอบครัว	3.75	0.75	มาก
ด้านการมีรายได้เพิ่ม	3.45	0.89	มาก
รวม	3.82	0.77	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการนำนโยบายการบริหารจัดการน้ำตามตัวแบบโคกหนอง นา ไปปฏิบัติในจังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก($\bar{X}$=3.82, S.D.=0.77)เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับมากทั้ง 7 ด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ 1)การสร้างเครือข่าย($\bar{X}$ =4.08, S.D.=0.64) 2)เลิกใช้สารเคมี($\bar{X}$=3.98, S.D.=0.71) 3)ประหยัดค่าใช้จ่ายด้านการบริโภค($\bar{X}$=3.85, S.D.=0.82) 4)ประหยัดค่าใช้จ่ายในการซื้อเครื่องทุ่นแรงสำหรับทำการเกษตร ($\bar{X}$=3.84, S.D.=0.82)

5)การแก้ไขปัญหาภัยแล้ง($\bar{X}$= 3.83, S.D.=0.74) 6)เกิดแรงงานในครอบครัว($\bar{X}$=3.75, S.D.=0.75) และ 7)มีรายได้เพิ่ม($\bar{X}$=3.45, S.D.= 0.89)

5.4 ผลการศึกษาปัญหา อุปสรรค และค้นหาแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการน้ำตามตัวแบบ โคก หนอง นา ไปปฏิบัติในจังหวัดอุดรธานี

5.4.1 ผลการศึกษาปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาการบริหารจัดการน้ำตามตัวแบบโคก หนอง นา ไปปฏิบัติในจังหวัดอุดรธานี พบว่า 1)ด้านการเตรียมงานมีปัญหาการลงพื้นที่สำรวจประเด็นปัญหาและความต้องการของเกษตรกรยังไม่ครบถ้วน เท่าที่ควร จึงไม่ทราบปัญหาและความต้องการที่ชัดเจนได้ 2)ด้านการดำเนินงาน การสำรวจและออกแบบพื้นที่แปลงตามหลักการของโคก หนอง นา ยังไม่ครบถ้วนการสนับสนุนการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติงานระดับจังหวัด ยังไม่มีความชัดเจนเท่าที่ควร และการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานการบริหารจัดการน้ำตามตัวแบบโคก หนอง นา ยังไม่ทั่วถึงเท่าที่ควร 3)ด้านการติดตามและประเมินผล การติดตามและประเมินผลยังไม่ครบทุกขั้นตอน และการประเมินความสำเร็จของโครงการยังไม่ชัดเจนเท่าที่ควร เนื่องจาก เจ้าหน้าที่ที่ลงพื้นที่ติดตามยังไม่ได้เข้าใจหลักการหรือแนวทางการดำเนินงานโครงการที่ชัดเจน 4)ด้านมาตรฐานและวัตถุประสงค์ของนโยบาย การกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จของโครงการ และแผนงานโครงการยังไม่มีความชัดเจนเท่าที่ควร 5)ด้านสมรรถนะของหน่วยงาน วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินงานยังไม่เพียงพอและงบประมาณที่ใช้ในการดำเนินงานมีเพียงพอ แต่ขาดความต่อเนื่อง 6)ด้านภาวะผู้นำ หัวหน้าหน่วยงานมีวิธีการตรวจสอบ และติดตามผลการดำเนินงานของผู้ปฏิบัติงาน ยังไม่เหมาะสมเท่าที่ควรและหัวหน้าหน่วยงานมีวิธีจูงใจ โน้มน้าวให้ผู้ปฏิบัติงานให้ความร่วมมือในการดำเนินงานไม่เหมาะสม 7)ด้านมาตรการการควบคุม การตรวจสอบและควบคุมการดำเนินงานของหัวหน้าหน่วยงานโดยตรวจสอบถามตามบทบาทภารกิจของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน ยังไม่มีความเหมาะสม เนื่องจากผู้ปฏิบัติงานมีภาระงานมาก และบุคลากรมีไม่เพียงพอ ซึ่งการดำเนินงานอาจจะเกิดปัญหาบ้าง 8)ด้านการประชาสัมพันธ์ ช่องทางการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานโครงการโคก หนอง นา ยังไม่ทั่วถึง เนื่องจาก เกษตรกรหรือประชาชนที่สนใจ ยังไม่ได้รับข่าวสาร อาศัยการบอกต่อจากคนที่รู้ข่าว ซึ่งไม่ชัดเจน จนทำให้เสียสิทธิในการเข้ารับการอบรม 9)ด้านการสร้างแรงจูงใจแก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน ค่าตอบแทนและเงินเดือน ไม่มีความเหมาะสมเท่าที่ควร เนื่องจาก การประเมินผลการปฏิบัติงานแต่ละมีเป็นไปตามตัวชี้วัด แต่ปริมาณงานที่ได้รับมอบหมายอื่นๆ มีมากขึ้น ประกอบกับความเร่งด่วนของงาน จึงทำให้ผู้ปฏิบัติงานขาดขวัญกำลังใจ บางวันเลิกงานค่ำ 10)ด้านการแก้ไขปัญหาภัยแล้ง เกษตรกรสามารถเก็บน้ำในพื้นที่การเกษตรของตนเองได้บางส่วน เนื่องจาก เป็นพื้นที่แห้งแล้งมาก่อน ดินขาดการบำรุงรักษาหน้าดินยังไม่มีความชุ่มชื้น การกักเก็บน้ำจึงมีค่อนข้างน้อย 11)ด้านการเลิกใช้สารเคมี เกษตรกรลดการใช้สารเคมีในพื้นที่ เนื่องจาก เกษตรกรยังมีการปลูกพืชเชิงเดี่ยว เช่น ปลูกอ้อย มันสำปะหลัง ยางพารา ซึ่งยังจำเป็นที่จะต้องใช้สารเคมีอยู่ แต่ในการปลูกพืชผักสวนครัว ที่บริโภคใน

ครัวเรือน เกษตรกรได้มีการเลิกใช้สารเคมีไปแล้ว โดยให้ความสำคัญต่อการรักษาสุขภาพ 12)ด้านการประหยัดค่าใช้จ่ายในการซื้อเครื่องทุ่นแรงสำหรับทำการเกษตร การใช้แรงงานคนแทนเครื่องจักรอาจจะไม่ได้งานในพื้นที่การเกษตรตามที่คาดหวังเท่าที่ควร เนื่องจากแรงงานคน ไม่สามารถทำงานหนักได้ เช่น การขุดบ่อเป็นต้น ขณะที่การเดินทางไปร่วมกิจกรรมเอามื้อสามัคคี เกษตรกรมีปัญหาเรื่องค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปร่วมกิจกรรม ซึ่งแต่ละอำเภอห่างไกลกัน การเดินทางไม่สะดวก 13)ด้านการประหยัดค่าใช้จ่ายด้านการบริโภค เกษตรกรมีอาหารที่เพียงพอในการบริโภคในครัวเรือน มีเหลือแจกจ่าย เนื่องจากเป็นช่วงเริ่มต้นของการเข้าร่วมโครงการ พืชผลทางการเกษตรยังไม่ได้ผลผลิตเท่าที่ควร และเกษตรกรเริ่มมีการวางแผนในการปลูกพืชและเกษตรกรยังไม่ได้มีการคำนวณรายได้ในแต่ละเดือน เนื่องจาก ยังไม่มีความรู้เกี่ยวกับการทำบัญชีรายรับ รายจ่าย 14)ด้านการมีรายได้เพิ่ม เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการยังไม่มีผลผลิตทางการเกษตรมาขาย ไม่รู้ช่องทางการขายสินค้าหรือผลผลิตทางการเกษตร และเกษตรกรยังไม่มีความรู้เรื่องการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรเพื่อเพิ่มมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้า 15)ด้านการเกิดแรงงานในครอบครัว สมาชิกในครัวเรือนเกิดความไม่มั่นใจในการทำเกษตร ซึ่งยังต้องไปรับจ้างทำงานต่างจังหวัดและต่างประเทศ เพื่อหาเงินมาเป็นทุนและเป็นค่าใช้จ่ายในครัวเรือนและ 16)ด้านการสร้างเครือข่าย เกษตรกรแปลงต้นแบบที่ขับเคลื่อนโคก หนอง นา ยังไม่ได้เป็นที่รู้จัก

5.4.2 ผลการศึกษาแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการน้ำ ตามตัวแบบ โคก หนอง นาไปปฏิบัติในจังหวัดอุดรธานี พบว่า 1)ด้านการเตรียมงาน ควรจัดทำแผนในการลงพื้นที่สำรวจพบปะเกษตรกรทุกอำเภอ และบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดทำลำดับความต้องการของปัญหาตามความจำเป็นเร่งด่วน และจัดทำแผนงานโครงการในการแก้ไขปัญหาต่อไป 2)ด้านการดำเนินงาน ควรสร้างทีมออกแบบแปลงเกษตรกร อบรมให้ความรู้ก่อนการออกปฏิบัติงานในพื้นที่ ตามหลักการภูมิสังคมของพื้นที่ ซึ่งจะต้องออกแบบให้ครบทุกพื้นที่และควรมีการแบ่งโซนพื้นที่ออกแบบให้ชัดเจน ผู้บริหารควรให้ความสนใจ และให้การสนับสนุนทุกด้านตามความเหมาะสม และควรประชาสัมพันธ์การดำเนินงาน ตลอดจนการรับสมัครเกษตรกรเข้าร่วมโครงการผ่านหลายๆ ช่องทาง เช่น หน่วยเคลื่อนที่บำบัดทุกข์ บำรุงสุข สร้างรอยยิ้มให้ประชาชน หรือ วิทยุท้องถิ่น หรือ การประชุมส่วนราชการต่างๆ 3)ด้านการติดตามและประเมินผล ต้องประชุมเตรียมความพร้อมในการลงพื้นที่เก็บแบบสอบถามให้กับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานให้เข้าใจ และจัดให้มีหน่วยงานร่วมบูรณาการในการติดตามและประเมินผล หรือให้คำแนะนำ ส่งเสริม สนับสนุนให้แก่เกษตรกรในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้กับเกษตรกร และเป็นการวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อน เพื่อนำไปพัฒนาให้โครงการมีประสิทธิภาพมากขึ้น 4)ด้านมาตรฐานและวัตถุประสงค์ของนโยบาย ควรกำหนดแนวทางในการขับเคลื่อนนโยบายสำคัญของกระทรวง เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ ในเรื่องการบริหารจัดการน้ำทั้งระบบ ที่ชัดเจน เน้นการลงพื้นที่สำรวจพื้นที่ที่คาดว่าจะประสบปัญหาการขาดแคลนน้ำในพื้นที่

5)ด้านสมรรถนะของหน่วยงานหน่วยงาน จะต้องให้ความสำคัญและให้การสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือต่างๆ ในการดำเนินงาน ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและหน่วยงานควรมีการจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอและมีความต่อเนื่อง สำหรับผู้ปฏิบัติงานในระดับจังหวัดและระดับอำเภอ เพื่อจะได้ขยายผลในพื้นที่อื่นต่อไป 6)ด้านภาวะผู้นำ ควรให้ความสำคัญในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานเป็นไปตามตัวชี้วัดที่เหมาะสม ควรมีการนำเสนอประเด็นปัญหาในการดำเนินงาน และชี้แจงประเด็นความสำคัญของการดำเนินงานให้เข้าใจถึงความสำคัญของปัญหาที่เกษตรกรได้รับผลกระทบหรือผลประโยชน์ที่เกษตรกรพึงได้รับและควรมีการสร้างขวัญและกำลังใจให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน เช่น ชมเชย ให้อบรมพัฒนาความรู้ การให้ค่าตอบแทน หรืออื่นๆ ตามความเหมาะสม 7)ด้านมาตรการการควบคุม ควรกำหนดบทบาทภารกิจงาน ระยะเวลาให้ชัดเจน มีการกำกับดูแลให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานให้เป็นผู้ที่มีความรอบรู้อยู่เสมอ เป็นศูนย์กลางในการดำเนินงานต่างๆ สามารถให้คำแนะนำหน่วยงานระดับอำเภอได้รวมทั้งการแก้ไขปัญหาได้ 8)ด้านการประชาสัมพันธ์ การประชาสัมพันธ์สร้างการรับรู้ในหลายช่องทาง เพื่อให้เกิดความทั่วถึง เช่น เว็บไซต์ของสำนักงาน ประชาสัมพันธ์จังหวัด สื่อวิทยุท้องถิ่นต่างๆ รถแห่ประชาสัมพันธ์ และอื่นๆ 9)ด้านการสร้างแรงจูงใจแก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน หัวหน้างานหรือผู้บังคับบัญชา ต้องให้ความสำคัญ มีความยุติธรรม ในเรื่องการประเมินความดีความชอบอย่างเหมาะสม สร้างการยอมรับให้ผู้ปฏิบัติงาน อาจจะต้องมีการย่องย่องชมเชย เพื่อเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจ 10)ด้านการแก้ไขปัญหาภัยแล้งควรส่งเสริมและแนะนำให้เกษตรกรปลูกป่า จัดหาแหล่งน้ำเพิ่มเติม หรือสนับสนุนเครื่องจักร ในการขุดบ่อเพิ่มเติม สอนแนะการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่เพื่อให้เกิดความชุ่มชื้น ปลูกพืชใช้น้ำน้อย11)ด้านการเลิกใช้สารเคมี ควรสร้างการรับรู้ให้เกษตรกรตระหนักถึงอันตรายที่ส่งผลกระทบต่อร่างกาย เมื่อใช้สารเคมี และส่งเสริมหรือสอนแนะให้เกษตรกรหันมาทำปุ๋ยหมัก น้ำหมักชีวภาพ ใช้สมุนไพรในการกำจัดศัตรูพืช 12)ด้านการประหยัดค่าใช้จ่ายในการซื้อเครื่องทุ่นแรงสำหรับทำการเกษตรควรประสานเครื่องจักรกลการเกษตร หรือเครื่องมือที่เหมาะสม ในการสนับสนุนการทำงานให้แก่เกษตรกรตามความเหมาะสมและเสนอแนะให้มีการจัดตั้งเงินกองทุน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้บริหารจัดการภายในกลุ่ม 13)ด้านการประหยัดค่าใช้จ่ายด้านการบริโภคควรพัฒนาการเรียนรู้การจัดทำบัญชีครัวเรือน บัญชีต้นทุนการเกษตรตลอดจนวางแผนการใช้จ่ายเงินในครอบครัวต่อไป 14)ด้านการมีรายได้เพิ่มควรส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรปลูกพืชเพื่อการบริโภคในครัวเรือนก่อน เน้นการหลัก 4 พอ(พอกิน พอใช้ พออยู่ พอร่มเย็น) 15)ด้านการเกิดแรงงานในครอบครัวควรส่งเสริมและสนับสนุน รวมถึงการสร้างความมั่นใจให้กับเกษตรกรกระตุ้นให้สมาชิกในครัวเรือนรักในอาชีพการเกษตร และ 16)ด้านการสร้างเครือข่ายควรมีการจัดเวทีประชาคม สร้างการรับรู้โดยให้เกษตรกรต้นแบบนำเสนอการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ของตนเอง สร้างเป็นศูนย์การเรียนรู้โคก หนอง นา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าไปสนับสนุนองค์ความรู้แนะนำการบริหารจัดการให้แก่เกษตรกรต้นแบบ และสร้างเครือข่ายในแปลงเกษตรอื่นๆ ต่อไป

6. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาผลการนำนโยบายการบริหารจัดการน้ำตามตัวแบบโคก หนอง นา ไปปฏิบัติในจังหวัดอุดรธานี มีประเด็นที่นำมาสู่การอภิปรายผล ดังต่อไปนี้

6.1 สภาพการณ์การบริหารจัดการน้ำตามตัวแบบโคก หนอง นา ในจังหวัดอุดรธานีโดยภาพรวมซึ่งประกอบด้วยการเตรียมงาน การดำเนินงาน และการติดตามและประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับ ลือโรจน์ จินดารตันวงศ์ (2554 : 75) ที่ศึกษาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตรอย่างยั่งยืนด้วยระบบท่อและภูมิปัญญาท้องถิ่นในตำบลตะพง อำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตรโดยระบบท่อในตำบลตะพงในปัจจุบันอยู่ภายใต้การดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบลตะพง ซึ่งทั้งระดับผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ และกลุ่มผู้ใช้น้ำทางการเกษตร ได้มีการเตรียมความพร้อมทั้ง ในด้านวิชาการ และด้านเทคนิค ทุกภาคส่วนในตำบลตะพง ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ตั้งแต่ระดับนโยบายการเตรียมงาน การดำเนินการโดยการจัดทำประชาคม ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตร ในตำบลตะพงนั้น และยังได้นำระบบสารสนเทศมาใช้ประโยชน์ในการวางแผนเรื่องน้ำ เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหลักโดยจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำภาคการเกษตร หรือคณะกรรมการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรในพื้นที่

6.2 ระดับการนำนโยบายการบริหารจัดการน้ำตามตัวแบบโคก หนอง นาไปปฏิบัติในจังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะหน่วยงานราชการและเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้องให้ความสำคัญกับการดำเนินงานทั้งการมีมาตรฐานและกำหนดวัตถุประสงค์ของนโยบายที่ชัดเจน มีมาตรการควบคุมการดำเนินงานอย่างเป็นระบบผู้บริหารมีภาวะผู้นำ มีการประชาสัมพันธ์ มีการสร้างแรงจูงใจแก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน จนทำให้องค์กรมีสมรรถนะในการปฏิบัติงานในระดับสูง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการนำนโยบายไปปฏิบัติของ วรเดช จันทรศร (2551 : 535) ได้กล่าวไว้ว่า ระดับความสำเร็จการนำนโยบายหรือโครงการไปสู่การปฏิบัติจะต้องมีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง 5 ประการ คือ 1)วัตถุประสงค์ของนโยบายหรือโครงการต้องมีความชัดเจน 2)การกำหนดภารกิจและการมอบหมายงานมีความชัดเจน 3)มีการกำหนดมาตรฐานในการปฏิบัติงาน 4)มีการประเมินผลอย่างเหมาะสม และ 5)มีการสร้างมาตรฐานแรงจูงใจให้ผู้ปฏิบัติงานที่เหมาะสมและสอดคล้องกับแนวคิดของ อัษฎาวุธ พรชัย (2559 : 122) ที่ได้กล่าวไว้ว่า ระดับความสำเร็จการนำนโยบายหรือโครงการไปสู่การปฏิบัติจะต้องมีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ วัตถุประสงค์และมาตรฐานนโยบาย ทรัพยากรนโยบาย การสื่อสาร ระหว่างองค์กร และกิจกรรมการเสริมแรง ลักษณะหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ทัศนคติของผู้ปฏิบัติ ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับ พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว (2552 : 89) ที่ได้ศึกษาปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จ ของการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ : ศึกษากรณีโครงการเร่งรัดการออกโฉนดที่ดินทั่วประเทศผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติใน

กรณีโครงการพัฒนากรมที่ดินและเร่งการออกโฉนดที่ดินทั่วไปประเทศไปปฏิบัติคือ 1)การประชาสัมพันธ์ 2)แรงจูงใจในการทำงานของเจ้าหน้าที่ 3)สมรรถนะของหน่วยงานปฏิบัติ 4)การควบคุม การกระตุ้น การส่งเสริม และการประเมินผล 5)การมอบหมายภารกิจและการมอบหมายงาน 6)ความชัดเจนในเป้าหมายและวัตถุประสงค์

6.3 ผลการนำนโยบายการบริหารจัดการน้ำตามตัวแบบโคกหนอง นา ไปปฏิบัติในจังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะประชาชนในพื้นที่ได้รับแนวนโยบายจากภาครัฐที่ชัดเจน และเล็งเห็นถึงประโยชน์หรือคุณค่าของการนำแนวคิดมาสู่การปฏิบัติจนส่งผลให้สามารถพึ่งพาตนเองได้จริง ทั้งการเลิกใช้สารเคมี การประหยัดค่าใช้จ่ายด้านการบริโภค การประหยัดค่าใช้จ่ายในการซื้อเครื่องทุ่นแรงสำหรับทำการเกษตร การแก้ไขปัญหาภัยแล้ง การมีแรงงานในครอบครัว และการมีรายได้เพิ่ม ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ธนินท์ ศิริวรรณ (2555 : 102) ที่ศึกษากระบวนการพึ่งตนเองด้านอาหารและพลังงานของกสิกรรมธรรมชาติสองสลึง ตำบลสองสลึง อำเภอแกลง จังหวัดระยอง ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มกสิกรรมธรรมชาติสองสลึง สามารถพึ่งตนเองได้ 2 ประการ คือ 1)การพึ่งตนเองทางด้านอาหารและ 2)การพึ่งตนเองด้านพลังงานสามารถสังเคราะห์กระบวนการออกมาได้สองขั้นตอน คือ 1)ขั้นตอนสนองความต้องการพื้นฐานด้านอาหารและการวางแผนปลูกพืชเลี้ยงสัตว์ให้สามารถเก็บกินได้ทุกวันส่วนด้านพลังงานสามารถใช้ทรัพยากรใกล้ตัวโดยการประยุกต์ใช้พลังงานทดแทนจากแสงอาทิตย์ผลิตกระแสไฟฟ้าให้ส่องสว่างใช้พลังงานความร้อนจากชีวมวล เศษไม้ และถ่านทั้งประยุกต์ใช้มูลสัตว์ในการผลิตก๊าซชีวภาพเป็นพลังงานความร้อน

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

7.1.1 ควรมีการกำหนดนโยบายให้มีความชัดเจน และต่อเนื่อง ถึงแม้ว่าจะมีการเปลี่ยนรัฐบาล

7.1.2 ควรมีการจัดสรรงบประมาณในการดำเนินการโครงการให้มีความต่อเนื่อง

7.1.3 ควรมีการสนับสนุนการศึกษาวิจัยและการประเมินผลลัพธ์ของโครงการ ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

7.1.4 ควรให้มีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้การบริหารจัดการน้ำตามตัวแบบ โคก หนอง นา ในพื้นที่อำเภอ

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

7.2.1 ด้านการเตรียมงาน เกษตรกรบางรายยังไม่ได้ปรับเปลี่ยนแนวคิดที่จะทำเกษตรตามตัวแบบโคก หนอง นา จึงทำให้การขับเคลื่อนล่าช้าดังนั้น ควรมีการจัดอบรมปรับเปลี่ยนแนวคิดให้กับเกษตรกร เน้นการฝึกปฏิบัติในพื้นที่จริง การระเบิดจากภายใน สำหรับผู้มีใจรักการทำเกษตรหรือพาเกษตรกรศึกษาดูงานต้นแบบที่มีความสำเร็จ ชี้ให้เห็นถึงความพออยู่ พอกิน สามารถพึ่งพาตนเองในอนาคตได้

7.2.2 ด้านการดำเนินงานปัญหาที่พบ คือ 1)เจ้าหน้าที่ของรัฐยังไม่เข้าใจแนวทางในการดำเนินงานโครงการเท่าที่ควร 2)การออกแบบพื้นที่แปลงตามหลักการของโคก หนอง นา ยังไม่ครบถ้วน และ 3)พื้นที่การเกษตรของเกษตรกรไม่มีความเหมาะสม เช่น กักน้ำไม่พอ พื้นที่อยู่ที่สูงจึงทำให้เกษตรกรไม่อยากทำต่อดังนั้น ควรมีการจัดอบรมหรือจัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพิ่มเติมให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องมีความเข้าใจอย่างถูกต้อง และผู้บริหารจะต้องมีความชัดเจนเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินงานและให้ความสำคัญในการดำเนินงานทุกขั้นตอนจะต้องเป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยเฉพาะเรื่องงบประมาณซึ่งจะต้องมีความต่อเนื่อง และควรจะสร้างทีมออกแบบแปลงเกษตรกรให้มากขึ้น เพื่อจะได้ออกแบบแปลงให้ครบทุกพื้นที่และควรมีการแบ่งโซนพื้นที่ออกแบบให้ชัดเจนและควรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าไปให้ความรู้ สนับสนุน เสนอแนะแนวทางการทำการเกษตรสมัยใหม่ มีการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ ปรับปรุงบำรุงดิน ให้เป็นพื้นที่เหมาะสมต่อไป

7.2.3 ด้านการติดตามและประเมินผลการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานการบริหารจัดการน้ำตามตัวแบบโคก หนอง นา ในจังหวัดอุดรธานี ยังขาดการบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการลงพื้นที่ติดตามให้คำแนะนำเกษตรกรในการทำการเกษตร ดังนั้น ควรมีหน่วยงานร่วมบูรณาการในการติดตามและประเมินผล หรือให้คำแนะนำ ส่งเสริม สนับสนุนให้แก่เกษตรกรในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้กับเกษตรกร และเป็นการวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อน เพื่อนำไปพัฒนาให้โครงการมีประสิทธิภาพมากขึ้น

7.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

7.3.1 การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายการบริหารจัดการน้ำตามตัวแบบโคก หนอง นา ในจังหวัดอุดรธานี

7.3.2 การศึกษาการเปรียบเทียบการบริหารจัดการน้ำตามตัวแบบโคก หนอง นา ในจังหวัดอุดรธานี กรณี ศึกษาพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จ และพื้นที่ที่ไม่ประสบความสำเร็จ

7.3.3 ศึกษาแนวทางการบริหารจัดการน้ำตามตัวแบบโคก หนอง นา กรณี ศึกษาภาคตะวันออกเฉลียงเหนือ 20 จังหวัด

7.3.4 ศึกษาแนวทางการขับเคลื่อนและขยายผลการนำนโยบายการบริหารจัดการน้ำตามตัวแบบโคก หนอง นา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

8. เอกสารอ้างอิง

ธนินท์ ศิริวรรณ. (2555). **กระบวนการพึ่งตนเองด้านอาหารและพลังงานของกสิกรรมธรรมชาติสองสลึง ตำบลสองสลึง อำเภอแกลง จังหวัดระยอง.** สารนิพนธ์พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว. (2552). **ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จ ของการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ: ศึกษากรณีโครงการเร่งรัดการออกโฉนดที่ดินทั่วประเทศ.** กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ลือโรจน์ จินดารตันวงศ์. (2554). **การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตรอย่างยั่งยืนด้วยระบบท่อและภูมิปัญญาท้องถิ่น ในตำบลตะพง อำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง.** สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

วรเดช จันทรศร. (2551). **ทฤษฎีการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ.** พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : สมาคมนักวิจัยมหาวิทยาลัยไทย.

สถาบันเศรษฐกิจพอเพียง-ISE. (2560). **การบริหารจัดการน้ำ ด้วย "โคก หนอง นาโมเดล.** สืบค้นเมื่อ 2 มกราคม 2563. จาก https://www.nectec.or.th/news/news-pr-news/ khoknongna.html

สำนักงานเกษตรและสหกรณ์ จังหวัดอุดรธานี. (2562). **การขับเคลื่อนโคก หนอง นา โมเดลในระดับพื้นที่.** สืบค้นเมื่อ 2 มกราคม 2563. จาก https://www.opsmoac.go.th/udonthani-activity-preview-411691791907

อัษฎาวุธ พรชัย. (2549). **การนำนโยบายไปปฏิบัติ ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการธนาคารประชาชนของธนาคารออมสินสำนักงานใหญ่.** กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

9. คำขอบคุณ

การวิจัยครั้งนี้ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความอนุเคราะห์จากบุคคลหลายท่านและจากหลายหน่วยงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง รองศาสตราจารย์ ดร.สุขุมวิทย์ ไสยโสภณ อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.ธนวิทย์ บุตรอุดม ประธานสาขารัฐประศาสนศาสตร์ คณาจารย์ประจำสาขารัฐประศาสนศาสตร์ คณาจารย์ประจำสาขายุทธศาสตร์การพัฒนา ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญทุกท่าน ตลอดจนผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ทั้งผู้ที่ไม่ได้กล่าวนามในที่นี้ ที่ได้ให้คำแนะนำในการจัดทำวิจัยดังกล่าวให้เป็นไปตามหลักวิชาการมีความเหมาะสม ตลอดการจัดทำงานวิจัยฉบับนี้ด้วยดีเสมอมา และขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคณาภูมิ ประธานกรรมการสอบและคณะกรรมการทุกท่านที่ได้ให้คำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไข ให้ข้อเสนอแนะและแนวทางการดำเนินงานวิจัยฉบับนี้ให้มีความสำเร็จและสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น และเป็นไปด้วยความเรียบร้อยตลอดมาจึงขอขอบพระคุณทุกท่านเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ทั้งนี้ การศึกษาวิจัยผลการนำนโยบายการบริหารจัดการน้ำตามตัวแบบโคก หนอง นาไปปฏิบัติในจังหวัดอุดรธานี จะสามารถนำไปเป็นส่วนประกอบการทำงานของผู้วิจัยได้ รวมถึงหน่วยงานที่มีบทบาทภารกิจในการดำเนินงานขับเคลื่อนงานศาสตร์พระราชาด้วยโคก หนอง นาโมเดล ระดับจังหวัด และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อเกษตรกรหรือผู้ที่เกี่ยวข้องได้เป็นอย่างดี